

Kdor napove vojno medijem, prestopi rubikon

Vladavina prava Prvi evropski liberallec Sloveniji sporoča, da brez spoštovanja evropskih vrednot EU ne obstaja

Dacian Cioloș, nekdanji premier Romunije in bivši evropski komisar za kmetijstvo, je prvi obraz evropske liberalne opcije. V evropskem parlamentu vodi tretjo najmočnejšo politično skupino Renew Europe. Z njim smo govorili o stanju vladavine prava in medijske svobode v Sloveniji.

UROŠ EŠIH

Slovenija je majhna država, večinoma velja, da je na evropskem parketu neambiciozna. Kdaj ste na vašem političnem radarju zaznali predsednika vlade Janeza Janšo? Je bilo to po lanskih ameriških predsedniških volitvah, ko je prehitro čestital Donaldu Trumpu za zmago, predsednika Josepha Bidna pa označil za najšibkejšega predsednika v ameriški zgodovini? Prihajam iz Romunije in včasih imamo na vzhodu Evrope občutek, da Bruselj daje lekcije nekaterim državam pogosteje kot drugim. Slovenija je članica EU in je enakopravna z drugimi članicami. Ima dostop do skupnega proračuna in notranjega trga, hkrati pa ima tudi obveznosti in zaveze. Te pa vključujejo tudi pravno državo, svobodo državljanov, spoštovanje načel neodvisnega sodstva in podobno. To so vrednote, ki izhajajo iz skupnih pogodb in jih je treba spoštovati. Ne moremo à la cart izbirati, kaj nam je všeč, in izpuščati stvari, ki nam kot politikom niso všeč. Brez spoštovanja evropskih vrednot EU ne obstaja.

Ne bom sodil političnih ocen in mnenj predsednika vlade Janše, smo v svobodni EU. Ko pa gre za predsednika vlade, tudi države, ki bo v drugi polovici leta predsedovala svetu EU, pa celotna Evropa postane pozorna na politična stališča, ki jih izraža. In omenjena stališča so bila v nasprotju s stališči, ki jih imajo institucije EU. Na Slovenijo sem postal bolj pozoren, ko sem se seznanil z Janševimi stališči, ki jih izraža do novinarjev. Svobodni mediji in neodvisno sodstvo sta ključna elementa vladavine prava. Ko govorimo o demokraciji, to niso samo svobodne volitve, ampak tudi ravnostne med vejami oblasti. Če želi Janša delovati v maniri Donalda Trumpa, je to njegova osebna izbira, a za nas je ključno, da spoštuje evropske vrednote, demokracijo in načela pravne države. Trump ni predstavljal teh vrednot. Če napadaš novinarje, ker ti ni všeč njihovo poročanje, to ustvarja probleme, saj je Janez Janša predsednik vlade države članice EU in tako zavezan, da varuje evropske vrednote, ne pa da jih napada.

Ocenili ste, da vladajoča madžarska stranka Fidesz Viktorja Orbána spodkopava demokracijo na Madžarskem, hkrati pa vandalizira skupne evropske vrednote. Kaj ugotavljate za njegovega tesnega zaveznika Janšo? Na srečo česa takega ne morem trditvi za Janšo. A način, kako Janša politično deluje, vzbuja skrb. Ocenjujem dejanja, ob

katerih napadi na novinarje niso v skladu z evropskimi vrednotami. Politike, ki jih izvaja in zagovarja Janša, morajo presojati slovenski državljani, sam pa zavzajem stališče, ko se v izjavah ali delovanju predsednika vlade pojavi odklon od ključnih evropskih vrednot.

Od slovenskega predsedovanja svetu EU pričakujem, da bo zelo proaktivno pri odprtih dosjelih, predvsem pa da bo igralo proevropsko vlogo ter s svežimi idejami pripomoglo k delovanju EU.

Celo Viktor Orbán osebo ne napada novinarjev. Kako šokantna je bila za vas kot izrazito proevropskega politika ugotovitev, kakšen je odnos slovenskega predsednika vlade do novinarjev in medijev, ki kritično poročajo o njegovem delu?

Zelo šokantno, kajti ko napove vojno medijem, ki v demokratični državi nadzorujejo oblast, hkrati pa so steber demokracije, prestopi rubikon. Ne medijem, Janša bi moral vojno napovedati revščini, pandemiji ali čemu tretjemu. Politiki smo namreč izvoljeni, da rešujemo težave državljanov, ne da napovemo vojno medijem. V tem primeru ne gre za politika v

demokraciji, saj tak politik postane avtokrat, politik, ki ne priznava drugačnih mnenj. V Sloveniji je odnos predsednika vlade do medijev šel predaleč in ni v skladu z vedenjem, ki ga pričakujemo od voditeljev v EU. Da politik prisluhne drugačnim mnenjem, je temelj evropske politike.

Kaj je razkrila sredina plenarna razprava v evropskem parlamentu o napadih poljske, madžarske in slovenske vlade na medije? Kako akuten problem je to za EU?

Te stvari pazno spremljamo, in vedno ko se bodo pojavile, bomo o njih razpravljali. Vloga evropskega parlamenta, ki je arena demokracije v EU, je, da razpravlja o svobodi medijev v EU. Ko prosite za evropski denar za razvoj države, morate hkrati spoštovati vladavino prava in evropska demokratična načela. O medijih razpravljamo tudi zato, ker ima evropska komisija na voljo tudi orodja, s katerimi lahko nadzira, kaj se dogaja v državah članicah, hkrati pa lahko proti njim sproži določene postopke, če je treba.

Kako daleč je zdaj Slovenija kar se tiče tako imenovane atomske opcije, uveljavitve postopka po 7. členu pogodbe o EU?

Vse je odvisno od tega, kako se bo stanje v Sloveniji razvijalo. Za zdaj mora evropska komisija evalvirati razmere, v evropskem parlamentu pa imamo skupino za nadzor stanja vladavine prava in temeljnih vrednot. Za konec marca skupina

načrtuje zaslišanje predsednika vlade Janše in ministra za kulturo Vaska Simonitiya. Če se razmere ne bodo izboljšale, bo treba izpeljati ustrezne postopke, da bo slovenska vlada spoštovala evropske pogodbe in evropsko zakonodajo. Ne pa bi zdaj špekuliral o uporabi 7. člena.

Bo evropska komisija ravnala s Slovenijo trše, ker je manjša država od Poljske in Madžarske, istočasno pa bi tako postavila vzor za tiste vlade, ki jih morda mika, da bi šle po poti Poljske in Madžarske?

Od komisije pričakujem samo, da uporabi evropsko zakonodajo in da zaščiti evropske pogodbe. Njena naloga ni, da postavlja vzore, saj potem sledijo obtožbe in interpretacije. Bil sem član evropske komisije, zato sem prepričan, da bo komisija zavarovala temeljne evropske vrednote.

Slovenska vlada trdi, da je slovenska opozicija izvozila težave, povezane z mediji, na evropsko raven. Se s tem strinjate?

Ne bom se spuščal v interne slovenske politične igre. Sodim samo na podlagi tega, kar sem videl in slišal o stanju medijev v Sloveniji. Kar Janša govori o medijih in novinarjih, so njegova stališča, ne stališče slovenske opozicije. Vidim tudi, kaj se dogaja s potrjevanjem članov evropskega tožilstva iz Slovenije. Vse to so dejstva, ne obtožbe. Osebnostno ne poznam predsednika vlade Janeza Janše, ko pa pogledam

Ko prosite za evropski denar za razvoj države, morate hkrati spoštovati evropska demokratična načela.

njegova stališča ali odločitve, si sam oblikujem svoje stališče.

Pričakujete, da se bo po izstopu Fidesza iz Evropske ljudske stranke oblikovala nova suverenistična stranka, ki jo želi ustanovljati tudi Matteo Salvini, špekulira pa se tudi o sodelovanju slovenskih evropskih poslancev iz vrst SDS?

To ni nemogoče, ocenjujem pa, da je verjetnost, da se to zgodi, majhna. Ni tako enostavno ustanoviti politične skupine znotraj evropskega parlamenta. Sploh pa novo skupino narediti vplivno. V evropskem parlamentu imamo močno proevropsko večino, ki štiti in promovira proevropske ideje. Če neka politična skupina samo napada EU, hkrati pa država prejema evropska sredstva – tipična primera sta poljska in madžarska vlada – nisem prepričan, da ima takšen projekt možnosti, da uspe.

V drugi polovici leta bo vlada Janez Janše predsedovala svetu EU. Kaj pričakujete od slovenskega predsedovanja?

V drugi polovici leta bomo imeli na agendi zelo pomembne dosjeje za prihodnost EU. Od slovenskega

predsedstva pričakujem, da se bo v polnosti posvetilo implementaciji načrta za odpornost in okrevanje. Zelo pomembna je tudi digitalna agenda, tako za delovanje notranjega trg kot za državljane. Na mizi bodo tudi migracije, konec maja pa bomo začeli projekt konference o prihodnosti EU. Gre za zelo pomembne razprave o tem, kako izboljšati delovanje EU in kako izboljšati vključenost državljanov v odločitve na evropski ravni. Od slovenskega predsedstva pričakujem, da bo zelo proaktivno na omenjenih dosjelih, predvsem pa da bo pri tem igralo proevropsko vlogo ter s svežimi idejami pripomoglo k delovanju EU.

Slovenija je članica EU 17 let. Koliko je Slovenija do zdaj kot nekdanja socialistična država ponotrnila evropske politične vrednote?

Glede na informacije, ki jih imam, se je Slovenija zelo razvila na račun članstva v EU. Dovolj je, če jo primerjate s sosednjimi državami z območja nekdanje Jugoslavije. Slovenija je ugledna država v EU, zato so pričakovanja glede delovanja vlade zelo visoka. Že drugič bo predsedovala svetu EU. Ob prvem predsedovanju sem bil minister za kmetijstvo v Romuniji, kjer smo bili precej zavistni, ko smo se takrat primerjali s Slovenijo. Slovenija je izkoristila članstvo v EU za razvoj, zato bi bilo škoda, če bi se zdaj zaradi ravnaj vlade položaj obrnil.

V CDU imajo pred očmi Madžarsko, ne Orbána

Nemški pogled Krščanski demokrati se bojijo negativnih posledic razhoda s Fideszom, tudi za madžarsko družbo

Nemška CDU, največja članica konservativne Evropske ljudske stranke (EPP), tudi največje skupine v evropskem parlamentu, se je zaradi (ne)ukrepanja v primeru Fidesz znašla na tla kritiki. Novi predsednik stranke Armin Laschet je še pred nekaj tedni na novinarsko vprašanje, ali bi moral Fidesz izključiti iz EPP dejal, da mora biti Madžarska povezana z EU. V tem enostavnem odgovoru se pravzaprav skriva vsa kompleksnost odnosa med CDU in Fideszom ter Nemčijo in Madžarsko.

BARBARA ZIMIC
dopisnica iz Frankfurturta

Madžarski premier Viktor Orbán v preteklih letih ni skopalil s kritiki na račun CDU oziroma konkretnije na račun kanclerke Angele Merkel, predvsem zaradi njene migracijske politike. Mnogi opazovalci so pragmatizem Merklove v odnosih do Orbána interpretirali kot slabost in pozivali k »obračunu« z Madžarsko zaradi kršenja evropskih vrednot, predvsem na področju demokracije. V CDU so bili do tega in tudi do izključitve Fidesza iz EPP vedno zadržani. Direktorica berlinskega Inštituta za evropske politike Katrin Böttger je za Delo pojasnila, da je takšen odnos razumljiv: »Vedeti morate, da gre za politične sopotnike, ki sodelujejo že od konca 80. let in so sodelovali tudi med približevanjem Madžarske k EU. Pri EPP se tudi zelo bojijo, da bo z izključitvijo ene

- Armin Laschet: Madžarska mora biti povezana z EU.
- Katrin Böttger: iliberalna demokracija ni demokracija. To je laž.
- Madžarska družba bi se lahko še bolj oddaljila od EU.

stranke sledil učinek domin. In bo skupina zato oslabiljena.«

Nevarnost neposrednega spopada

V EPP ima CDU največ članov, zato brez njihove podpore izključitve Fidesza ni mogoče doseči. Na domačem političnem parketu so do CDU zaradi Fidesza zelo kritični v SPD. Že pred desetletjem so v stranki opozarjali, da se Orbánova Madžarska oddaljuje od demokratičnih vrednot. A Böttger meni, da bi CDU težko očitali, da se je odzvala prepočasno. »Madžarska ni samo Orbán. Tega se moramo zavedati. Neposredna konfrontacija z Orbánom in v tem smislu tudi z Madžarsko, bi lahko vodila do situacije, ko bi se madžarska družba še bolj oddaljila od EU.« opozarja sogovornica, ki Madžarsko od blizu spremlja od bližnjih 12 let. V tem smislu lahko razumemo tudi

odgovor Lascheta. »Politika mora pri sprejemanju ukrepov razmišljati širše. Madžarske ne nazadnje ne moremo kar vreči iz EU,« pravi Katrin Böttger.

A po drugi strani naša sogovornica opozarja, da takšna politika ne more biti dolgoročno uspešna. Vendarle se je EU dolžna odzivati na sporne prakse. »Madžarska civilna družba je opozorila na nepravilnosti tudi pri volitvah. Poznamo primer, ko so v nekem kraju imeli več volilnih upravičencev, kot je v kraju sploh bilo prebivalcev. To bi nas moralo skrbeti. Ko moji kolegi iz Madžarske ne morejo več normalno delati, Madžarske ne morem več razumeti kot demokracije. Ne nazadnje, iliberalna demokracija, kot ji pravi Orbán, ni demokracija. To je laž. Demokracije brez liberalnih vrednot ni,« je kritična Böttgerjeva.

CDU se je kuhala kot žaba

V CDU so, kar je razumeti tudi iz nedavnih izjav predsednika skupine CDU/CSU v evropskem parlamentu Daniela Casparija za televizijo SWR, ves čas računali na to, da bo Orbán obrnil svojo plo-

ščo. Casparij je tako dejal, da so bili odnosi s Fideszom v zadnjih mesecih vse slabši in da so tudi v njihovi skupini počasi imeli vsega dovolj. Zato so tudi glasovali za spremembo poslovnika. A hkrati Casparij poudarja, da so še vedno pripravljeni na sodelovanje, da pa mora to pripravljenost pokazati tudi Fidesz. »To je klasičen primer kuhanja žabe,« pravi Böttgerjeva in ocenjuje, da je vzrok za takšno vztrajnost CDU najbrž tudi to, da so Orbánove nastope, tudi v evropskem parlamentu, vedno razumeli v smislu nagovarjanja domače publike, medtem ko se je na diplomatskem parketu vedno poskušalo iskati skupne projekte.

V CDU Fideszu še vedno ponujajo roko sodelovanja.

Naša sogovornica pričakuje, da se bo evropski parlament zaradi razhoda EPP in Fidesza v prihodnje dodatno razdrobil. Ali bo EPP zapustila še kakšna stranka in ali bo nastala nova politična skupina, ne želi napovedovati. Poudarja pa, da jasnih večin ne bo več, kar je del procesa, ki se je začel že na zadnjih evropskih volitvah. Je pa to, kot pravi, del demokracije, ki mora v okviru demokratičnih pravil vsakomur omogočiti izražanje prepričanj.

Za komentar smo prosili tudi stranko CDU, vendar časa za odgovore v minulem tednu niso našli.

Direktorica berlinskega Inštituta za evropske politike Katrin Böttger pravi, da Madžarska ni samo Orbán.

Odnosi med CDU in Fideszom ter Nemčijo in Madžarsko so kompleksni. FOTO OLIVIER HOSLET/REUTERS